

Vitali Karnialuk / Віталій Карнялюк

Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus)

e-mail: zrumljowa@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-4062-7428>

„Беларускі Трыялог”: час Сакрата (2001–2013 гг.)

Навуковыя канферэнцыя бываюць розныя: некаторыя робяцца, як мерапрыемствы акадэмічнай структуры, іншыя адбываюцца ў межах праектаў. Іх змест і значэнне ў вялікай ступені залежаць ад патрабавальнасці арганізатараў, іх сапраўднага жадання сабраць аўтарытэтных адмыслоўцаў пэўнай навуковай праблемы альбо тэмы. Таму і месца, якое гэтыя канферэнцыі зоймуць у навуковым працэсе можа быць „паваротным момантам”, а можа... усяго толькі пунктам у плане навуковай дзейнасці ўстанова.

Цыкл канферэнцый Беларускі Трыялог, які арганізоўваў Сакрат Яновіч у Крынках, мае дачыненне да той катэгорыі канферэнцый, якія адбываюцца па ініцыятыве выбітных асоб. І асобы гэтыя сваёй дзейнасцю і месцам у культурнай ці навуковай прасторы – ўжо падстава для збірання вакол сабе невыпадковых людзей. Таму, сам факт такога чарговага запрашэння да ўдзелу ў культуралагічнай дыскусіі – ужо заўважны эпізод у жыцці кожнага ўдзельніка.

У канферэнцыях Беларускі Трыялог ад пачатку было шэраг адметнасцяў, якія вылучалі іх з ліку падобных з’яў. Па-першае, гэта прынцып склікання спецыялістаў, якія займаліся беларускай праблематыкай. Навуковец мог закранаць у сваіх даследаваннях самыя розныя аспекты гісторыі, культуры, палітыкі, але ўсё гэта павінна было быць скіравана, так ці інакш, у бок Беларусі.

Другой адметнай рысай канферэнцыі была колькасць ўдзельнікаў. Яна была вельмі невялікай, калі не сказаць малой. Але за гэтай лічбай запланаваных выступоўцаў хаваўся прадуманы разлік Сакрата Яновіча: даць кожнаму магчымаць разгорнута, з усім багажом ведаў і думак данесці да ўдзельнікаў канферэнцыі свае высновы і аргументы. Тры, а то і два даклады ў першай палове дня і столькі ж – у другой. І усё. А ўздагон пачутага – магчымасць грунтонай дыскусіі, магчымасць разнастайных рэплік, экскурсаў, апалогій і кантраверсій – усяго таго, чаго даволі часта не стае іншым навуковым сустрэчам. Можна смела сцвярджаць, што навуковыя паведамленні ўдзельнікаў Трыялогу былі, па-

сутнасці, падставаю для размовы. І менавіта размовы былі галоўным на гэтых сустрэчах.

Яшчэ адным краявогальным элементам канферэнцыі ў Крынках было патрабаванне, каб спецыялісты з самой Беларусі свае тэксты для друку падрыхтавалі па-англійску. А даследчыкаў іншых краін, наадварот, заахвочвалі напісаць свае матэрыялы па-беларуску. Такі канцэптэуальны прынцып фармавання складу канферэнцыі бачыцца ўзорным. Матэрыялы канферэнцыі ў выглядзе штогодніка „Annus Albaruthenicus. Год Беларускі”, прасвідоўвалі чарговую адтуліну ў свет. Праз яе становілася магчымым выразней убачыць такі феномен, якім з’яўляецца беларуская культура, і, шырэй, беларуская рэчаіснасць.

Ад пачатку ініцыятывы Сакрата Яновіча, з 1999 да 2012 г., адбылося дванаццаць канферэнцый. Канферэнцыі пад гэтай назваю праходзяць і цяпер. Добра, што ўдзячныя спадкаемцы справы Сакрата Яновіча – у асобах Лёніка Тарасевіча, Юркі Хмялеўскага і Паўла Грэся працягваюць збіраць цікавых асобаў у Крынках. Гэта новы адлік гісторыі Беларускага Трыялога, які з цягам часу таксама стане прадметам аналізу. У нашым выпадку мы абмяжуемся перыядам, звязаным з дзейнасцю Сакрата Яновіча (1936–2013). Без перабольшвання можна сцвярджаць, што арганізатарская і ідэйная актыўнасць Сакрата Яновіча, звязаная з Трыялогам – адзін з выразных напрамкаў яго дзейнасці ў апошнія дзесяцігоддзі жыцця. А ў некаторым сэнсе – галоўны напрамак.

Арганізацыя кожнай канферэнцыі – гэта, найперш, вырашэнне трох пытанняў: тэматыкі будучага навуковага абмеркавання, вызначэнне непасрэдных яе удзельнікаў і знаходжанне сродкаў для ажыццяўлення справы. Далей ідзе плойма больш дробных, але па-свойму важных задач. Аднак, перш-наперш, згаданыя тры.

Тэмы гутаркі заўжды выцякалі з ўсеахопнай і штодзённай накіраванасці самога Сакрата Яновіча на Беларусь, на яе розныя сферы культуры: літаратуру, палітычную культуру, дэмаграфію, на яе гісторыю і сучаснасць.

Паводле акрэсленай тэматыкі падбіраліся і ўдзельнікі канферэнцый. У 2000 г. такімі ўдзельнікамі былі: нямецкі славіст Норберт Рандаў, французская славіст і гісторык Вірджынія Шыманец, брытанскі славіст Арнольд Макмілін, пісьменнік Яўгеніюш Кабац, люблінскі беларусіст-літаратуразнаўца Юры Трачук. Першы нумар штогодніка, які называўся „Annus Albaruthenicus 2000. Год Беларускі 2000”, уключаў творы Яна Чыквіна, Ісаака Башэвіс-Зінгера, Уістэна Хью Адэна, Уолеса Стывенса, Томаса Хардзі, Эмілі Дзікенсан, Уільяма Батлера Ёйтса, Шарля Бадлера, Віктора Гюго, Жака Прэвера, Роберта Фроста, Генры Лонгфела, Вольфганга Борхерта, Сіва Відэрберга, Густава Адольфа Бекера, Бьёрсцьерне Бьёрнстона, Хрысцыяна Равена, Германа Вішанта, Янкі Жамойціна (*Annus Albaruthenicus, 2000*). Пагодзіцеся, што зусім недрэнна для выдання, якое ўбачыла свет пад географічнай шыльдай „Крынкі”. Сакрат і яго паплечнікі, мастак Л. Тарасевіч і журналіст Ю. Хмялеўскі, шмат патрабавалі, у першую чаргу ад сябе. Канферэнцыя, і звязаны з ёй зместам часопіс павінны былі

стаць пляцоўкай, на якой можна было з аднаго боку пазнаёміцца з беларускімі інтэлектуаламі, а з другога – дакрануцца да імёнаў і твораў з розных культур, важных для беларускага грамадства. У пэўным сэнсе гэтая пляцоўка становілася месцам дэманстрацыі беларускіх перакладаў розных аўтараў, немалая частка якіх перакладалася на беларускую мову ўпершыню. Свае здольнасці перакладчыка дэманстравалі і пачынальнікі ў мастацтве перакладу і вопытныя майстры – Алесь Анціпенка, Андрэй Хадановіч, Лявон Баршчэўскі, Юры Жалезка.

У другой канферэнцыі мы бачым сярод удзельнікаў новыя імёны – брытанскага гісторыка Міхаіла Флемінга, гісторыка літаратуры Адама Мальдзіса, польскую славістку Эльжбету Смолкову, гісторыка Янку Жамойціна, лінгвіста Юрася Жалезку, славіста Жана Франсуа Дэланэ, паэта і перакладчыка Андрэя Хадановіча. Былі і ўдзельнікі папярэдняй канферэнцыі – А. Макмілан, Я. Кабац, Н. Рандаў. Ужо падчас другой канферэнцыі можна было заўважыць адметнасць цыклу: Сакрат Яновіч вельмі даражыў сваімі аднадумцамі, тымі, хто ахвотна адгукнуўся на яго запрашэнне да ўдзелу ў праекце. Таму з цягам часу пэўная частка ўдзельнікаў канферэнцыі склала пастаяннае, трывалае кола аднадумцаў крынкаўскага мысляра. Па магчымасці яны адгукаліся на чарговыя запрашэнні і прыязджалі ў Крынкі. Другі том штогодніка ўключыў, сярод іншага, творы Алеся Разанава, Чэслава Сенюха, Габрыэля Гарсія Маркеса і Райнэра Строберта (*Annus Albaruthenicus*, 2001).

Дарэчы, менавіта ў другім нумары было абвешчана пра арганізацыю, ад імя якой ажыццяўлялася канферэнцыя: таварыства „Віла Сакратэс” (*Villa Sokrates*). „Практычныя меркаванні былі самымі важнымі: імя знакамітага філосафа класічнай Грэцыі нейкім чынам аўтаматычна мае на ўвазе культурную арыентацыю беларусаў (у асноўным праваслаўнай царкоўнай канфесія). Назва перыядычнага выдання, у сілу яго лінгвістычнай універсальнасці, не патрабуе якіх-небудзь дадатковых тлумачэнняў”, – тлумачыў Сакрат Яновіч (*Annus Albaruthenicus*, 2001, s. 8). Каб расшыфраваць чытачу спецыфіку зместа новага гадавіка, пісьменнік падкрэслівае канцэпцыю выдання: „Мы надаем шмат увагі перадруку ў *Annus Albaruthenicus* старых тэкстаў па тэмах, якія рэдка абмяркоўваюцца заходнімі інтэлектуаламі і навукоўцамі. Асабліва, калі гэта работы, якія не страцілі сваёй актуальнасці і па сёняшні дзень. Мы разглядаем іх як фармаванне традыцыі беларускай прысутнасці ў свеце і як ініцыятыву па еўрапейскай інтэграцыі ў цяперашнім стане. Беларусы і сама Беларусь не павінны і не могуць заставацца чорнай плямай на карце кантынента, яго *terra incognita*” (*Annus Albaruthenicus*, 2001, s. 9–10).

На трэцяй канферэнцыі ў 2001 г. да таварыства далучыліся гісторык Рышард Радзік, каб стаць пазней сталым удзельнікам, тэатразнаўца Геральд Асвяцінскі, мастак і паэт Дзмітры Плакс, перакладчык Лявон Баршчэўскі, гісторык Андрэй Катлярчук, паэт і журналіст Алесь Чабат. На старонках чарговага нумара часопіса былі надрукаваны таксама творы і даследаванні Томаса Транстромера, Аўгуста Стрындберга, Юхана Боргера, Юрыя Лабынцава і Ларысы Шчавінскай,

Фердынанда Нойрайтэра, Катры Валы, Райнера Марыі Рыльке, Джавані Верга, Юхана Людвіга Рунеберга, Карла Альмквіста (*Annus Albaruthenicus*, 2002). Часопіс працягваў быць пляцоўкай цікавых перакладаў вядомы майстроў, такіх як Алена Таболіч, Валеры Буйвал, Райнер Строберт і Васіль Сёмуха.

У 2002 г. сярод удзельнікаў можна было сустрэць гісторыка Юрыя Хадыку, Альжбегу Чыквін, Арсена Ліса, Томаша Агатоўскага. Адметнасцю рэдагавання часопіса „Annus Albaruthenicus” і камунікацыі з удзельнікамі канферэнцыі сталі неаднаразовыя перакрываванні творчасці даследчыкаў і пісьменнікаў. На старонках часопіса мы бачым тэксты адных удзельнікаў сустрэчы ў Крынках у перакладзе іншых (напрыклад, тэкст А. Чыквін пераклаў А. Чобат) (*Annus Albaruthenicus*, 2003, s. 83–112). Дзейнасць таварыства „Віла Сакратэс”, якое яднае канферэнцыю, часопіс, друкарскую справу, ператвараецца ў сапраўдны беларускі культурны цэнтр на Падляшшы. Вядома, што ініцыятар усіх гэтых узаемазвязаных дзеянняў – Сакрат Яновіч.

У пяты раз удзельнікі канферэнцыі сабраліся ў Крынках і Лапічах (пасутнасці, сама канферэнцыя адбывалася на прасторы аграсядзібы спадароў Маршалкаў, паблізу Крынак – у Лапічах). Наконт месца правядзення Трыялогаў, можна згадаць справядлівую ацэнку Сакрата Яновіча ў дачыненні да адной з канферэнцый, але справядлівую для кожнай: „Дасканалая абслуга Трыялёгу ўласнікамі лапіцкай аграгаспадаркі Міраславай і Маркам Маршалкамі. Ужо традыцыйна!” (Ановіч, 2007, s. 94).

Сярод удзельнікаў размовы мы сустракаем гісторыка Алега Латышонка, перакладчыка з Гродна Івана Бурлыку, варшаўскую мовазнаўцу Ніну Баршчэўскую, вугорскага навукоўца Лаося Палфалві (таксама аднаго са сталых супрацоўнікаў С. Яновіча), нямецкіх навукоўцаў Ганса Хрысціяна Трэптэ і Томаса Мельгаузена. Толькі ў гэтым нумары мы сустракаем мастацкі тэкст С. Яновіча (*Annus Albaruthenicus*, 2004, s. 277–296). Уласны праект ніколі не быў для яго тэрыторыяй дэманстрацыі сваіх твораў. І, разам з тым, немагчыма ўявіць сабе дыскусію без трапных сакратавых выказванняў і меркаванняў.

На чарговы год канферэнцыі, супольнасць удзельнікаў, і адпаведна, аўтараў складала нязменная вызначанае кола. У яго ўваходзілі Р. Радзік, А. Латышонак, М. Флемінг, І. Бурлыка. У гэтым годзе ў Беларускай Трыялогу прынялі ўдзел беларусы: Алесь Белы, Пятро Васючэнка, Ян Максімук, вугорскі лінгвіст Андраш Золтан, гісторык Барбара Торквіст-Плева. І, як і раней, старонкі шостага тома змяшчаюць россып выдатных мастацкіх твораў. Гэта Калевала, творы Алеся Разанава, Чэслава Мілаша, Карэла Чапэка, Пэра Лагерквіста, Філіпа Ларкіна, Бертольда Брэхта, Ёгана Вольфанга Гётэ, Ларысы Геніюш. За гэтым пералікам – не толькі магчымасць прачытаць па-беларуску замежных аўтараў, але таксама тэксты беларускіх класікаў на замежных мовах. За гэты пералікам вялікая праца Сакрата Яновіча па арганізацыі зместу часопіса, па пошуку аўтараў і перакладчыкаў, па знаходжанню ўмоў для іх працы. І такія радкі ў дачыненні да тэкстаў эпасу Калевалы, як „*Пераклаў з фінскай мовы Якуб Лапатка. Прамы*

пераклад з фінскай на беларускую робіцца ўпершыню” (*Annus Albaruthenicus*, 2005, s. 279), вартыя плёну працы навуковай лабараторыі. А ў выпадку дадзенага выдання, гэта вынік асабістай супрацы С. Яновіча з перакладчыкам Я. Лапаткам.

Канферэнцыя, якая адбылася ў 2005 г. уключыла ў шэрагі выступоўцаў прафесара Кракаўскага і Беластоцкага ўніверсітэтаў Уладзіміра Паўлючука, журналіста з Берліна Юльрыка Фішэра, гісторыка і палітолага з Парыжа Бруна Дрвескі, гісторыка з Франкфурта на Одэры Фелікса Акермана, стыпендыянта Свабоднага ўніверсітэта ў Берліне Яніну Пашкоўскую. Як і заўжды, старонкі часопіса былі адкрытыя творам майстроў розных культур, сярод якіх былі: Кастусь Вераніцын, Надзея Арцімовіч, Вайнэ Ліна, Адам Готлаб Эленшлегер, Юхан Борген. Сярод іншага – малыя праявіны творы Сакрата Яновіча ў перакладзе на ўкраінскую мову, зробленым украінскім паэтам і перакладчыкам з Любліна Тадэям Карабовічам (*Annus Albaruthenicus*, 2006, s. 237–244). Публікацыя з’яўляецца цудоўным прыкладам шчырай ўзаемапавагі дзвюх культур, кожная з якіх па-рознаму, але імкнецца быць сабою і пазнаёміць з сабою свет.

Удзельнікамі чарговай канферэнцыі, матэрыялы якой убачылі свет ў 2007 г., былі, сярод іншых, беларускія гісторыкі: Алесь Смальянчук, Юры Вашкевіч, Павел Церашковіч, прафесар Карлавага ўніверсітэта Міраслаў Грох, гісторык Мілаш Рэзнік, даследчыца з Берліна Ева Баця. У якасці перакладчыцкіх твораў на старонках восьмага тому былі прадстаўлены працы Якуба Лапаткі, якія па-беларуску даносілі вершы іспанскай, ірландскай і, нават цыганскай паэзіі (*Annus Albaruthenicus*, 2007, s. 283–288).

Неабходна адзначыць, што з восьмага тома ў часопіса з’явіліся рэцэнзенты. Імі сталі вядомыя вучоныя Ежы Тамашэўскі і Антоні Мірановіч. У наступным годзе да іх далучыўся Рышард Радзік. Навуковая апека такіх аўтарытэтных даследчыкаў, якія шмат займаліся беларускай мінуўшчынай і культурай, сведчыла пра навуковы ўзровень выдання, у якім адлюстроўваліся дыскусіі Беларускага Трыялогу.

У дзевятым томе штогодніка мы бачым, сярод іншых, тэксты беластоцкага гісторыка Яўгена Мірановіча, палітолага з Познані Артура Казлоўскага, гродзенскага даследчыка Віталія Карнелюка, архітэктара з Варшавы Міхала Ўрублеўскага. У паэтычным раздзеле часопіса асабліва варты ўвагі пераклад беларускай лацінкай Яна Максімяка дацкай паэтыкі Піі Тафтруп (*Annus Albaruthenicus*, 2008, s. 215–224).

У 2009 г. убачыў свет дзесяты том часопіса, які змясціў матэрыялы чарговага Беларускага Трыялогу. Цяпер новымі аўтарамі сталі: беларускі мастак з Берліна Аляксандр Тарановіч, архітэктар і урабаніст доктар інжынерных навук Януш Корбель – цудоўны знаўца Белавежскай Пушчы, нямецкі перакладчык з Карлсруэ Томас Вайлер. Сярод „смачных” паэтычных старонак тома адзначым англійскія пераклады твораў Ларысы Геніюш і вершы па-беларуску (у перакладзе Зміцера Занеўскага) англійскага пісьменніка Філіпа Ларкіна (*Annus Albaruthenicus*, 2009, s. 171–184). А да іх трэба далучыць россып твораў Руперта Брука, Лаема

О'фэгарты, Уільяма Батлера Йетса, Сэмюэла Бекета, Віталія Воранава, Юрыя Байены.

Адзінаццаты год выдання „Annus Albaruthenicus” адзначыўся публікацыяй тэкстаў новых гасцей канферэнцыі: беларускага гісторыка Вячаслава Шведа, дырэктара Беларускага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва Ганны Запартыкі (якая, дарэчы, была запрошана Сакратам Яновічам, каб чарговы раз вывезці ў Мінск частку архіва пісьменніка, які склаў асобны фонд колькасцю каля 2 000 спраў), аспірант з Будапешта Пітэр Тэмпфі.

У дванаццатым нумары, зноў без навуковых рэцэнзентаў, Сакрат Яновіч дае, сярод іншага, пляцоўку для тэкстаў гродзенскага краязнаўцы і педагога Алеся Госцева, беларускага літаратуразнаўцы і драматурга з Любліна Сяргея Кавалёва, даследчыцы з універсітэта Варбурга (Айова) Марыі Паулы Сурвілы.

Вышэйзгаданыя адметнасці зместу Беларускага Трыялогу і вытворнага ад яго часопіса „Annus Albaruthenicus. Год Беларускі” дазваляюць убачыць глыбіню і маштаб праекта, якім кіраваў Сакрат Яновіч на працягу першага дзесяцігоддзя XXI стагоддзя. Захаваныя ў фондах Гудзевіцкага музея матэрыялы яго хатняга архіва, змест дзённікавых запісаў, якія часткова друкаваліся ў „Тэрмапілах”, а часткова засталіся ў рукапісным стане і былі прадэманстраваны падчас урачыстасцяў з нагоды 75-годдзя пісьменніка ў 2011 г., дазваляюць дакрануцца да той шматвектарнай дзейнасці пісьменніка ў працэсе арганізацыі і правядзення гэтых, па-свойму векапомных, сустрэч у Крынках і Лапічах.

Першая згадка пра праект „Віла Сакрата” у дзённіках Сакрата Яновіча прыпадае на 18 сакавіка 1999 года: „Добра, што Акруговы Суд прызнаў Villa Sokrates, фіналізую рэгістрацыю (да канца сакавіка)” (Ановіч, 2001, s. 56). Ужо амаль праз месяц, 7 красавіка там жа чытаем: „Villa Sokrates ужо ўзаконена (2.IV.). Можна арганізоўваць фінансы. Скарбнікам – Лёнік” (Ановіч, 2001, s. 59). Далей, на ўсіх старонках дзённікавых запісаў, паведамленняў пра дзейнасць гэтага таварыства будзе вельмі шмат. Гэта справа стала ягоным жыццём. Вялікай яго часткаю. Таму невыпадкова нататка пісьменніка ў сувязі з чарговым Трыялогам: „Беларускі Трыялэг: тры мерытарычныя дні (27–29.07.06). Вяртаецца здароўе (курсіў – В.К.) (Ановіч, 2007, s. 103).

Ужо 23 мая 1999 г. Сакрат Яновіч запіша пра важнейшы этап гэтай справы: „Здаецца, маю ўжо – камунікатыўны на ўсю Еўропу – заглавак гадавіка „Вілы Сакрата”... Annus Albaruthenicus (Год Беларускі)” (Ановіч, 2001, s. 60). Назва сапраўды выглядала амбітнай. Гаспадар „Вілы Сакрата” адчуваў сілы такія гадавік ўвасобіць, хаця добра разумеў, што будзе няпроста, і сам жа згадаў пра ініцытыву свайго калегі па пісьменніцкаму цэху: „Чыквін задумаў „Тэрмапілы”, літаратурны штогоднік. Як кожная добрая ідэя – лёгкая пачаць, цяжка працягваць...” (Ановіч, 2001, s. 58).

Першы Беларускі Трыялог адлюстраваны ў дзённіку Сакрата Яновіча дзвюма паслядоўнымі запісамі за 11 і 17 жніўня 1999 г.: „Беларускі Трыялог падрыхтаваны. Засталося рэалізаваць (гадзіна ў гадзіну). Толькі што пазваніў

Рандаў: будзе! Гурба карэспандэнцыі. Дэкларуе прыезд чалавек дваццаць (адных журналістаў узбіраецца траціна). Наступныя бяседы адбудуцца спакайней (пакуль што дзейнічае закон сенсацыі)” (Ановіч, 2001, s. 61). Варта адчуць, колькі эмоцыяў у адным радку: „Толькі што пазваніў Рандаў: будзе!”. Кожны, хто рыхтаваў хаця б раз навуковую канферэнцыю, і збіраў важных для дыскусіі людзей, зразумее пачуцці пісьменніка.

Пра вынік чытаем: „Беларускі Трыялог адбыўся! Лепей, чым думаў. Змест не ўражваў, але сам факт, месца (Крынкi). Учора – бадай не было такое газеты ды радыёстанцыі, у якіх не гаварылася б пра Трыялог (шырока ў „Кур’еры Параным”, а „Gaz. Wyb.” важна з першае стар.). Павінна лягчэй пайсці з „Anno Albarutheni”. Толькі гэта мяне сапраўды цікавіць” (Ановіч, 2001, s. 61). Адзначым важнае: „...сам факт, месца (Крынкi)”. У сувязі з гэтым падкрэсленнем месца, дзе адбываецца міжнародная канферэнцыя, чамусьці адразу згадваецца вялікая дэкарацыя ў крынкаўскім клубе з нагоды юбілея пісьменніка. „Крынкi – мой космас”, – было напісана ў 2011 г. на будынку былой сiнагогі мястэчка. Звольнасць і паўсюднае жаданне Сакрата Яновiча акрэсліць свае Крынкi, згадаць у часопiсах, перадачах і кнiгах пра iх непаўторнасць, прымушала кожнага заглябiцца ў гiсторыю і сучаснасць гэтага месца, і, заглябiўшыся, зразумець, што, у прынцыпе, усё ў iх даволi звыклае і падобнае на iншыя беларускія мясцiны. Пасля такіх экскурсаў у мiнуўшчыну і сённяшняе жыццё Крынак усе пачыналі разумець, што Крынкi – гэта Сакрат.

Вернемся да першых крокаў праекту Трыялог – „Annus Albaruthenicus”. „Нарэшце надрукавалі „Annus Albaruthenicus 2001”, – чытаем запісы Сакрата Яновiча, датаваныя 26 студзенем 2001 г. – Учора прывезлі тыраж (370 экз.) і сёння я выслаў на важнейшыя адрасы (79). Ад палягчэласці мала не ўмлеў. Цяпер магу пачаць ажыўленую карэспандэнцыю дзеля арганiзацыі сёлетняга Беларускага Трыялёгу” (Ановіч, 2005, s. 22). „Лёгка пачаць, цяжка працягваць”, – зноў успомнiм прыказку пісьменніка. Але працяг быў, і згаданымi вышэй iмёнамі ствараў, дзякуючы гэтай канферэнцыі, у вёсцы Падляшкага ваяводства сапраўдную Мекку беларушчыны. Нешта падобнае ў свой час зрабiў з вёскі Гудзевiчы Мастоўскага раёна Гродзенскай вобласці славыты настаўнiк і краязнаўца Алесь Белакоз. Кожны творчы беларускі дзеляч лiчыў за гонар мець дачыненне да Гудзевiцкага музея, а, па-сапраўднаму, да асобы Белакоза. І тут, у Крынках, было тое ж самае: усiх прыцягвала найперш асоба Сакрата Яновiча.

Усе iмкнулiся да Сакрата, а Сакрат выбiраў тых, каго сапраўды хацеў бачыць сярод суразмоўцаў. Узгадаў iх у радках дзённiка. „Былі: Радзiк, Чобат, Лабынцаў, Шчавiнская, Таболiч, браты Кабацы, Плакс, Катлярчук, Баршчэўскi,” – пiша ён пра трэці Трыялог” (Ановіч, 2005, s. 24). Пра чацвёртую канферэнцыю чытаем у дзённiку: „Ондраш З., Ляш П., Гэнрык Бэрэзка (Берлiн), Майкл Ф., Рышард Радзiк, Бурлыка. Трыялёг удаўся. Бяседы плённыя. Арганiзацыя блiзкая iдэалу, па-нямецку пунктуальная. Усё загадзёў прадумаў, кожную дэталю” (Ановіч, 2005, s. 35). Пра чарговы Трыялог маем нататку з 31 лiпеня : „Усенька адбывалася

як у швейцарскім гадзінніку. Перадумана да дробязяў” (Ânovič, 2005, s. 42). Мы разумеем, што гэта характар – патрабавальны да іншых, але найперш да сабе. Сакрат Яновіч у гэтых словах выступае адначасова і менеджэрам, і культуртрэгерам. Ён цешыцца складам удзельнікаў і, адначасова, высока ацэньвае падзею праз яе дасканаласць.

Час праходзіць і многае забываецца. Найперш трацяцца ў памяці дэталі. Калі прачытаць сваеасаблівае рэзюмэ Сакрата Яновіча пра Трыялог 2005 года можна аднавіць чараду тых дэталей, з якіх складалася непаўторная атмасфера сустрэчы ў Лапічах. „Адбыўся, як планаваў, – зноў канстатуе Сакрат Яновіч, падкрэсліваючы, што выканаў свой план. – Былі: Алег Лагышонак, Алесь Белы, Пальфальві Ляш, Рышард Радзік, Язэп Янушкевіч з жонкаю, Фэлікс Акэрман, Віктар Кабац, Антон М. Рафа, Генік Кабатц, Бруна Дрвэскі; з’явілася незапрошаная Вірджынія Шыманец; не з’явіліся Ніна Баршчэўская, Іван Галяс. Дадатковыя атракцыёны: выстава В. Кабаца, слайды Віктара Волкава, канцэрт Віктара Шалкевіча (прывёз з сабою жонку); наведанне царквы ў Крынках (а. Харытанюк). Трохі дапамагаў Юрка Хмялеўскі (фінансавыя разлікі). На адкрыцці 27-га – выступілі Д. Жэменеўскі, дыр. дэпартамента МУС і З. Кжывіцкі, старш. Падляшскага Сойміка (уфундаваў удзельнікам новы альбом Волкава, з маімі тэкстамі)” (Ânovič, 2007, s. 93–94). Калі перакласці гэтую інфармацыю на мову менеджэраў, мы ўбачым не менш пяці (а фактычна значна больш!) асобных напрамкаў, якія трэба было прадугледзіць, спланаваць, узгодніць. І тады атрымаюцца гэтыя самыя „дадатковыя атракцыёны”, як жартаўліва называў пісьменнік асобныя часткі канферэнцыі, кожная з якіх сама па сабе была з’яваю для ўдзельнікаў Трыялогу. Для таго, каб усё запланаванае атрымалася, патрабавалася, каб напярэдадні хата Сакрата Яновіча ператварылася ў сапраўдны „пульт кіравання”, з велізарнай карэспандэнцыяй, камунікацыямі і істотным дакументазварагам.

Сваеасаблівым фіналам такога функцыянавання таварыства „Віла Сакрата” становіцца перадача жыллага дома Сакрата Яновіча ім жа пад грамадскае карыстанне. „Fundacja Villa Sokrates – нарэшце факт! Старшынёю яе ўправы Юрка Хмялеўскі; намеснікам Лёнік Тарасэвіч. Афэрмлена ў сакольскага натарыуса Леанарда Дражджэвіча”, – напіша пісьменнік ў дзённіку 30 красавіка 2010 г. (Ânovič, 2011, s. 141). З побытавага, як кажуць, мяшчанскага, пункту гледжання – учынак дзівацкі. Менавіта так і ўспрынялі, па словах пісьменніка, яго сямейнікі. Але менавіта такім быў чарговы крок гэтага грамадскага дзеяча. Адзначым, што яшчэ ў ліпені 2009 г. у сваіх дзённікавых нататках Сакрат Яновіч дакладна акрэсліў мэты гэтага рашэння: „...захаванне маёй творчасці, а ў перспектыве арганізацыя літаратурнага музея фінансава самастойнага” (*Rukapis dzënnikaŭ Sakrata Ânoviča*).

Наколькі гэтая мэта будзе ўвасоблена, пакажа будучае, а пакуль справа была зроблена, а далей, узнікала традыцыйнае пытанне: „На каго пакінуць?” І тут у Сакрата Яновіча нямала сумненняў. Старонкі дзённіка трохі прыдчыняюць іх змест. „Юрка (Юры Хмялеўскі – В.К.) не дарос да свае ролі шэфа фонду, –

прызнаецца сам сабе Сакрат Яновіч у дачыненні да аднаго з самых сталых сваіх папличнікаў па справе. – Анальфабэт культуры, інтэлігент у першым пакаленні, усяго адукаванец. Прыродны савет. Няма з кім рабіць высокую нацыянальную беларускую культуру” (Ановіч, 2011, s. 142). Такая, даволі жорсткая характарыстыка, наўрад ці факт эмацыйнай рэакцыі. Хутчэй – вынік хвалявання і разважанне пра няпростую справу, якую трэба будзе камусьці пасля сябе пакінуць. Ужо праз два месяцы, Сакрат Яновіч адзначыць плён Ю. Хмялеўскага ў справе арганізацыі чарговага Трыялогу: „Добра арганізаваў Юрка Хмялеўскі” (Ановіч, 2011, s. 142). Але гэта была добрая тэхнічная дзейнасць, вельмі важная, аднак не самая складаная з тых, што чакалі арганізатара беларускай справы ў гэтым рэгіёне Польшчы. „Штараз менш грошай на высокую нацыянальную беларускую культуру; затое лёгка даюць датацыі на гулянку, усякія „купаллі”, фэсты”, – з жалем пісаў Сакрат пра палітыку мясцовай адміністрацыі, з якой кожны раз, у ходзе арганізацыі Трыялогу і выдання часопіса вымушаны быў шукаць паразуменне і спадзявацца на падтрымку (Ановіч, 2011, s. 143).

Гісторыя Беларускага Трыялогу часоў Сакрата Яновіча – гэта старонка гісторыі развіцця беларускай культуры ў Польшчы. Шмат ім рабілася са здаровай рызыкай, шмат з надзеяй. За ўвесь час у канферэнцыях у Крынках прынялі ўдзел дзеячы навукі і культуры, грамадскага жыцця і палітыкі з Беларусі, Польшчы, Расіі, Германіі, Вялікабрытаніі, Венгрыі, Францыі, Літвы, Чэхіі. Высока ўзнятая Сакрата Яновічам планка, дэманстравала ўзровень сустрэч і нараджала надзею.

Надзея застаецца.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Annus Albaruthenicus 2000. Год Беларускі 2000.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2000.
- Annus Albaruthenicus 2001. Год Беларускі 2001.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2001.
- Annus Albaruthenicus 2002. Год Беларускі 2002.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2002.
- Annus Albaruthenicus 2003. Год Беларускі 2003.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2003.
- Annus Albaruthenicus 2004. Год Беларускі 2004.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2004.
- Annus Albaruthenicus 2005. Год Беларускі 2005.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2005.
- Annus Albaruthenicus 2006. Год Беларускі 2006.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2006.
- Annus Albaruthenicus 2007. Год Беларускі 2007.* Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2007.

Annus Albaruthenicus 2008. Год Беларускі 2008. Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2008.

Annus Albaruthenicus 2009. Год Беларускі 2009. Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2009.

Annus Albaruthenicus 2010. Год Беларускі 2010. Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2010.

Annus Albaruthenicus 2011. Год Беларускі 2011. Рэд. Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2011.

Ânovič, Sakrat. (2005). *Dzënniki (2000–2005). Tërmapily*, 9, s. 21–45. [Яновіч, Сакрат. (2005). Дзëннікі (2000–2005). Тэрмапілы, 9, с. 21–45].

Ânovič, Sakrat. (2007). *Dzënniki (1995–2000). Tërmapily*, 11, s. 92–109. [Яновіч, Сакрат. (2007). Дзëннікі (2000–2005). Тэрмапілы, 11, с. 92–109].

Ânovič, Sakrat. (2011). *Dzënniki (1995–2000). Tërmapily*, 15, s. 141–148. [Яновіч, Сакрат. (2011). Працяг дзëннікаў. Тэрмапілы, 15, с. 141–148].

Ânovič, Sakrat. (2001). *Dzënniki (1995–2000). Tërmapily*, 4–5, s. 46–63. [Яновіч, Сакрат. (2001). Дзëннікі (1995–2000). Тэрмапілы, 4–5, с. 46–63].

Rukar'is dzënnikaj Sakrata Ânoviča. Fotakopija z pryvatnaga arhiva aŭtara artykula. [Рукапіс дзëннікаў Сакрата Яновіча. Фотакопія з прыватнага архіва аўтара артыкула].